

Vähemmistöt oikeuksiensa paineessa

Reetta Toivanen

Vähemmistöpoliittisessa keskustelussa juristit ja politiikan tutkijat löytävät vaivatta toisensa. He olettavat vähemmistöjen kantavan kulttuuria ja perinteitä, jotka heillä on oikeus säilyttää. Tällöin lähtökohtana on yleensä vanhanaikainen kulttuurikäsite: kulttuuri nähdään selkeästi rajattuna, muista erillisenä ja suhteellisen homogeenisena. Sen edustajien oletetaan omaksuneen yhteneviä ja pysyviä käsityksiä, toimintatapoja ja arvoja. Tiettyjen ajatus- ja toimintatapojen oletetaan olevan asianomaiseen kulttuuriin kuuluville henkilöille tyypillisiä. Tällaisesta staattisesta kulttuuri-käsitteestä käsin vähemmistöoikeuksia puolustavat kannanotot määritellään kulttuurirelativismiin kannatuksiksi ja näin universalismin vastakohtaksi.

Universalismia edustavat tässä asetelmassa yleiset ihmisoikeudet. Universalismin odotetaan edustavan yleismaailmallisia arvoja ja sitä edustavat tässä asetelmassa yleiset ihmisoikeudet. Vähemmistö- ja ihmisoikeuksien välille synnytetään tällöin jännite ja kysytään: kuinka taata vähemmistöjen jäsenille yhtäaikaista oikeus omaan kulttuuriin ja oman kulttuurin arvoihin ja samalla yleisten ihmisoikeuksien mukainen oikeus yksilöllisiin ratkaisuihin?

Kulttuurirelativismi versus universalismi

Kulttuurirelativismiin ja universalismin käsittäminen vaihtoehtoiksi, joista kätevästi valita pahan paikan tullen, ei näennäisestä helppoudestaan huolimatta ole hedelmällistä eikä edes taroituksenmukaista. Kulttuurirelativismia pidetään usein sosiaaliantropologian tuotteena. Voisi siis sanoa, että antropologit ovat kompastuneet oman työnsä tuloksiin: siinä vaiheessa kun

he ryhtyivät enenevässä määrin kritisoimaan staattista ja essentialisoivaa kulttuurikäsitystä, he kohtasivat kaikkialla kenttätyössään ihmisryhmiä, joille tämä vanhakantainen käsitys oli tullut tärkeäksi retoriseksi aseeksi vähemmistöpolitiikan teossa. Antropologit joutuivat käytännössä havaitsemaan, etteivät kulttuuri ja ihmisoikeudet ole produktiivinen vastakkain asettelu.

Kulttuurirelativismi pyrkii kunnioittamaan kaikkia kulttuurisia erityispiirteitä. Antropologiassa sen juuret henkilöityvät Franz Boasiin, uransa Berliinin Humboldtin yliopistossa aloitaneeseen ja myöhemmin Yhdysvaltoihin siirtäneeseen tutkijaan. Boasin mukaan jokaista kansaa tuli ymmärtää sen omassa kontekstissa, arvottomamatta ja hierarkisoimatta kulttuureja keskenään. Boasin oppilas Melville Herskovitz kirjoitti kannanoton, jolla American Anthropological Association (AAA) vuonna 1947 arvosteli YK:n yleisten ihmisoikeuksien julistusta, siinä piilevän kulttuuri-imperialismin vaaran takia. Kritiikissään Herskovitz epäili, että yleistä ihmisoikeusjulistusta käytettäisiin sanelemaan kaikille ihmisille, mitä hyvä elämä tarkoittaa ottamatta huomioon niitä erilaisia elinympäristöjä joissa ihmiset elävät.

Herskovitzin pyrkimys oli nostaa suvaitsevaisuus ihmisoikeusjulistuksen kantavimmaksi voimaksi. Suvaitsevaisuus ja kontekstin huomioon ottamisen tärkeys olivat olleet myös Boasin keskeinen sanoma. Boasin ajatukset siitä, että jokainen kulttuuri on samanarvoinen, nousivat keskeiseksi nimenomaan universalismin määrittelyssä kun relativismille annettiin nihilismin leima.

Perusteeton kulttuurirelativismiin ja universalismin vastakkainasettelu on vääristänyt todellisuutta ja tämän vääristymän vaikutus tuntuu edelleen niin tieteellisessä tutkimuksessa kuin poliittisessa päätöksenteossakin. Erityisen

ongelmallista on, että oikeusdiskurssi on tiukasti sidottu lainsäädäntöprosessiin. Pyrkimys toisaalta luoda yleisiä ja yhtäläisiä periaatteita, toisaalta toteuttaa näitä periaatteita konkreettisissa tilanteissa, luo sisäsyntyisen jännitteen. Problemaattisia ovat yhtä hyvin länsimainen positivistinen juridiikka kuin islamilainen oikeustiede, joissa molemmissa lainoppineet vaativat oikeuskäsityksilleen universaalia statusta. Jos laki nähdään ikään kuin ”annettuna”, ainoana käypänä totuutena, se väkisinikin essentialisoi sosiaalisia kategorioita ja luo rajattuja identiteettejä. Tällä on syvällekyäviä seuraamuksia ihmisten elämään. Todellisuudessa oikeus tai lainsäädäntö riippuu siitä sosiaalisesta ja poliittisesta kontekstista, jossa sitä laaditaan, tulkitaan, toimeenpannaan tai hylätään. Voimiseks todeta, että laki, joka väittää itseään universaaliksi, on kuitenkin aina kulttuurin tuote.

Yleisiä ihmisoikeuksia samoin kuin yleisiä vähemmistöoikeuksia laaditaan ja muokataan erikseen ja yhdessä eri puolilla maailmaa. Samalla kun moraaliset lähtökohtamme tai käsityksemme maailmasta muuttuvat, muuttuvat myös käsityksemme ihmisyydestä ja sen myötä ihmisoikeuksista. Parhaassa tapauksessa tämä prosessi on yhteistyötä, missä pyritään mahdollisimman monille ihmisille ja ihmisryhmille antamaan tilaisuus osallistua ihmisoikeuksien kehittämiseen.

Vähemmistöt ja oikeus omaan kulttuuriin

Onko kulttuurivähemmistöillä oikeus omaan kulttuuriin tämän päivän Euroopassa? Mikäli vastaus on myönteinen, kuten tulen seuraavassa väittämään, on seuraava kysymys: millä vähemmistöillä tai pikemminkin minkälaisilla vähemmistökulttuureilla on oikeuksia. Vastaan näihin kysymyksiin empiirisestä, en normatiivisesta näkökulmasta. [1]

Kun puhun seuraavassa vähemmistöoikeuksista, haluan painottaa, etteivät vähemmistöoikeudet muodosta yleisiä ihmisoikeuksia pidemmälle meneviä tai ylimääräisiä oikeuksia vähemmistöryhmille. Vähemmistöoikeuksien tehtävänä on antaa vähemmistöjen jäsenille enemmistön kanssa yhtäläinen mahdollisuus nauttia yleisiä ihmisoikeuksia.

On triviaalia väittää että kaikki kulttuurit ovat vain konstruktioita. Kulttuurin aineosat eivät sinänsä luo identiteettejä, vaan niiden symbolinen arvotus yhteiskunnallisessa kanssakäy-

misessä luo pohjan kyseisen ryhmän mahdollisuuksille. On kiinnostavaa selvittää, millaisissa olosuhteissa piilevä yhteisiä kulttuurisia piirteitä jakavasta yhteisöstä aktivoituu tai aktivoidaan. Tässä tietoiseksi tulemisen tai aktivoitumisen prosessissa ei ole olennaista, ovatko yhteiset piirteet täysin todellisia vai täysin kuviteltuja tai jotain siltä väliltä. Kun ryhmäpolitiikassa aletaan painottaa etnisiä tai kulttuurisia piirteitä ja käytetään ns. kulturalistisia argumentteja – esimerkiksi kun vaaditaan tiettyjä oikeuksia kulttuurisena ryhmänä – sekoittuvat rationaaliset pyrkimykset valtaan sekä tunnistukseen ja yksilölliset toiveet yhdeksi vyyhdiksi.

Usein aktivisteja motivoi pyrkimys vapauttaa assimilaatiopaineista sellainen autenttiseksi kuvattu identiteetti tai elämäntapa, joka ei kyseisellä hetkellä ole sallittu tai mahdollinen. On tärkeää muistaa etteivät kulttuuriset piirteet tai identifioitumismahdollisuudet ole kaikille avoimia eivätkä ne siten ole täysin avoimia manipuloinnille. Samaten on tärkeää muistaa, ettei kukaan vapaaehtoisesti halua kuulua niihin joilla on vähemmän valtaa oman elämänsä hallintaan. Pyrkimys autenttisuuteen tai vaatimus, että tietty kulttuurinen elämäntapa on aito, ei ole anakronistinen tai arkaainen vaan erittäin moderni ilmiö. Autenttiseksi ymmärretyt identiteetit eivät kuitenkaan pakottavasti sido yksilöä tiettyihin ryhmiin. Myös etniseksi määritellyt ryhmät ovat yhtä aikaa niin poliittisten ja jurististen prosessien tuotteita kuin niiden tuottajakin.

Modernisaatioteoreetikot (yhdessä marxilaisten tutkijoiden kanssa) lähtivät pitkään oletuksesta, että vähemmistöryhmät ja pienet kansat häviäisivät yhteiskunnan kehityksen myötä. Perinteiset elinmiljööt katoaisivat ilman erityisiä konflikteja. Näin ei käynyt. Tänä päivänä pienilläkin kieli- ja kulttuuriryhmillä on suhteellisen turvattu asema Euroopan poliittisella kartalla. Tänäpäin vähemmistöjen jäsenet tuntevat itsensä aivan yhtä ”nykyaikaiseksi” kuin enemmistöjen jäsenet. Esimerkiksi saamelaisien ryhmien modernisaatio tapahtui selkeästi enemmistöyhteiskunnan ehdoilla ja rytmillä, mutta myöhemmin modernisaatiosta on tullut saamelaistenkin oma ase saamelaisten kulttuurien revitalisaatiossa, monikielisyyspolitiikassa ja uuden kansallisylypeuden määrittelyssä. Tällaisessa modernisaatioprosessissa niin Euroopassa kuin muuallakin maailmassa näkyy sosiaaliantropologian jo kauan sitten hylkäämän kulttuurikäsitteen uudelleen henkiin herättäminen.

Millaisia ovat kulttuurioikeudet?

Kulttuuriset oikeudet ovat usein julkilausumaton osa yleisiä ihmisoikeussopimuksia. Uudemmissa sopimuksissa oikeus kulttuuriin mainitaan erikseen. Tasa-arvo, mielipiteen- ja sananvapaus, uskonnon vapaus, kokoontumis- ja yhdistymisvapaus ovat perustavanlaatuisen tärkeitä kulttuurin säilymiselle ja kehitykselle. Samalla kulttuuri on itsessään niin monipuolinen ja dynaaminen suure, ettei ole kovin helppoa määritellä kulttuurisia oikeuksia niin että ne olisivat kaikissa tilanteissa juristisesti relevantteja. Kulttuurioikeudet eivät ole vain vähemmistöjen oikeuksia vaan vähemmistöt tarvitsevat lisäsuojaa, jotta ne voisivat tasavertaisina nauttia kulttuurista. Tässä mielessä vähemmistöoikeudet ovat vähemmistöjen kulttuurioikeuksien edellytys.

Vähemmistöoikeuksilla on pitkä historia. Ensimmäisen maailmansodan jälkeen vähemmistökäsite vakiintui kansainväliseen oikeuteen. Vähemmistöoikeuksia luotiin tilanteessa, jossa kansanosia jäi ilman valtiota. Kansainliiton loppuvaiheessa ei enää vähemmistöoikeuksien puolestapuhujia löytynyt, ja toisen maailmansodan päättyessä perustettu Yhdistyneet kansakunnat sitoi yleismaailmallisessa ihmisoikeusjulistuksessa oikeudet yksilöihin. Vähemmistöjen ongelmat eivät tietenkään loppuneet sodan jälkeen. Jo 1947 oli perustettu syrjinnän ehkäisyä ja vähemmistöjen suojelua käsittelevä alakomitea, nykyään vähemmistöryhmä. Tämä keskittyi pohtimaan niiden yksilöiden suojelua, jotka erottuivat enemmistöistä ja halusivat säilyttää tämän eron.

Työtä on jatkuvasti vaikeuttanut se, ettei kansainvälinen oikeus ole tuottanut selkeää vähemmistön määritelmää. YK:n kansalais- ja poliittisten oikeuksien sopimuksen, (16.12.1966, voimaantulo Suomessa 23.3.1976), joka on sitova 142 valtiolle, 27. artiklassa todetaan:

”Niissä valtioissa, joissa on kansallisia, uskonnollisia tai kielellisiä vähemmistöjä ei saa kieltää oikeutta yhdessä muiden ryhmänsä jäsenten kanssa nauttia omasta kulttuuristaan, tunnustaa ja harjoittaa omaa uskontoaan tai käyttää omaa kieltään.”

Vuonna 1992 YK hyväksyi julistuksen kansallisiin, etnisiin, uskonnollisiin ja kielellisiin vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeuksista. Sen mukaan vähemmistöihin kuuluvilla henkilöillä on oikeus omaan identiteettiin, kulttuurin, kielen, uskonnon harjoittamiseen

sekä osallistumiseen sosiaaliseen ja taloudelliseen ja julkiseen toimintaan. Tämä dokumentti painottaa valtioiden vastuuta vähemmistöjen oikeuksien toteutumisessa ja vaatii valtioita ei vain suojelemaan vaan myös tukemaan vähemmistöjen pyrkimyksiä säilyttää ja kehittää kulttuuriaan. Dokumenttia heikentää tosin yhtäältä tekstin avoin tyyli, joka antaa valtioille laajan tulkintemestilan: ”states need to take appropriate measures”, ”where appropriate”, ”where possible”, ”where required”. Toisaalta kyseessä on julistus, ei valtioita sitova sopimus.

Eurooppa ja eurooppalaiset instituutiot

Monet sekoittavat Euroopan unionin (EU) ja Euroopan neuvoston (EN) toimikentät ja odottavat EU:n jäsenyyden tarjoavan vähemmistöille laajempia oikeuksia. EU ei kuitenkaan ole kunnostautunut vähemmistöjen kulttuurioikeuksien alalla vaikkakin erinäiset EU:n elimet, varsinkin Euroopan parlamentti, ovatkin pyrkineet tukemaan yrityksiä saavuttaa syrjäntäkielion yli meneviä oikeuksia. Viime vuosina paljon keskustelua on herättänyt varsinkin toinen EU:n uusista tasa-arvoa käsittelevistä direktiiveistä, nimittäin ns. rotusyrjinnän kieltävä direktiivi. Nämä direktiivit olivat myös tärkeä muistutus Suomelle: uusi yhdenvertaisuuslaki astui vuoden 2004 alussa voimaan. Näiden direktiivien vaikutus vähemmistöjen elämään saattaa olla merkittävä, mutta meidän on syytä olla kriittisiä sen suhteen, että Euroopan Yhteisön tuomioistuin joutuu tulevaisuudessa käsittelemään vähemmistöihin liittyviä tapauksia ilman että tuomarit voivat tukeutua EU:n yhteiseen vähemmistöpolitiikkaan. Matka EU:n vähemmistöpoliittiseen linjaan on pitkä ja kivinen.

Euroopan neuvosto on sitä vastoin kehittänyt viime vuosikymmenten aikana erinäisiä välineitä vähemmistöjen suojelemiseksi ja tukemiseksi. Vuoden 1953 Euroopan ihmisoikeussopimuksessa vähemmistöjä ei mainita, myöskään 12. lisäpöytäkirja syrjinnän kiellosta ei poista tätä puutetta. Viime vuosikymmenellä monet komiteat ja aloiteryhmät ovat esittäneet oikeudenvoimaista ja kaikkia jäsenvaltioita sitovaa vähemmistöjen suojelua koskevaa lisäpöytäkirjaa Euroopan Ihmisoikeussopimukseen. Mm. Euroopan vähemmistöryhmien liitto (FUEV) on ollut tällä saralla aktiivinen.

Lopputuloksena oli melko vaatimaton: vuonna 1992 hyväksyttiin sitova vähemmistökieliä ja

alueellisia kieliä koskeva eurooppalainen perusasiakirja ja vuonna 1995 kansallisia vähemmistöjä koskeva puiteyleissopimus. Näissä molemmissa velvoitetaan valtioita suojelemaan ja tukemaan vähemmistöjä alueellaan mutta annetaan valtioiden määrätä, keitä vähemmistöinä käsittelevät.

Molempien sopimusten valvominen on vielä lapsenkengissä ja esimerkiksi kansallisia vähemmistöjä koskevaa puiteyleissopimusta valvova komitea on tehnyt selostuksissaan tiettyjen valtioiden suhteen kompromisseja, jotka entisestään vesittävät sopimuksen merkitystä. Komitean jäsenten keskuudessa on kyllä pyrkimystä vaikuttaa asioihin puiteyleissopimuksen hengessä. He ovat esimerkiksi viime aikoina raportoineet ryhmistä, joita valtiot eivät ole vähemmistöiksi hyväksyneet.

Muutamit valtiot ovat mukavuudenhaluisesti päättäneet, etteivät ko. sopimukset koske niitä lainkaan, koska ne eivät tunnusta minäkäänlaisia vähemmistöjä. Valtioiden on jäänyt myös laaja vapaus tulkita eri pykälä, vaikka toisaalta on hyvinkin selkeästi kirjattu, millaisia vähemmistöjä sopimusten odotetaan tukevan. Jälleen kerrataan kuin vanhaa antropologian oppikirjaa, joka kuvailee kansoja: vähemmistön tulee muodostaa ryhmä, joka on pienempi kuin enemmistö ja olla heikommassa yhteiskunnallisessa asemassa. Ryhmällä oletetaan olevan yhteinen omaleimainen kulttuuri, yhteinen historia, sekä yhteinen kieli, jonka se haluaa säilyttää. Näin listataan kulttuurisia piirteitä ja annetaan tietyille ryhmille oikeuksia vähemmistökielen käyttämiseen, oman uskonnon säilyttämiseen ja harjoittamiseen, perinteiden jatkamiseen, omaleimaiseen pukeutumiseen sekä maahan ja omaisuuteen liittyviä oikeuksia.

Oikeusparadoksi

Kulttuuria tukevat oikeudet kehittyvät jatkuvasti ja on selvää, että niiden täytyy kehittyä, mikäli yleismaailmalliset ihmisoikeudet halutaan taata kaikille. Kansainvälisen yhteisön täytyy valvoa, että valtiot kunnioittavat vähemmistöjen oikeuksia elää omaehtoista elämäänsä. Samalla tietty oikeusparadoksi vaikeuttaa tilannetta, kun lakikirjan avulla määritellään ihmisten oikeuksia ja rajataan millaisilla ihmisillä ja ryhmillä näitä oikeuksia voi olla. Kun kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ja vähemmistöoikeuksien perustana on oletamus, että vähemmistöt muodostavat ikään kuin luonnol-

lisiä orgaanisia yhteisöjä, joita valtioiden tulee suojella, on sillä suora vaikutus siihen, miten ihmiset, jotka kokevat itsensä vähemmistöiksi, joutuvat esittämään asiansa ja itsensä julkisuudessa.

Vähemmistöaktivistien kannattaa tarkkaan miettiä, millaisella identiteettirakennelmalla tämän päivän Euroopassa voi hakea hyväksyntää ja tukea. Kun vähemmistöartiklat piirtävät selkeän kuvan siitä millaisia vähemmistöt ovat, täytyy vähemmistöjen yrittää mahdollisimman tarkkaan muistuttaa kyseistä kuvaa, mikäli ne eivät halua joutua vaaraan, että heidän oikeusvaatimuksensa menevät kuuroille korville. Kun Suomessa ollaan, ei tarvitse kuin avata päivän lehdet ja lukea kuinka maa- ja metsätalousministeriö syyttää saamelaisia siitä, etteivät ne ole tarpeeksi perinteisiä, ja siten oikea vähemmistö. Oikeusparadoksi on erittäin mielenkiintoinen ja ajankohtainen ongelma, johon on mielestäni kiinnitetty aivan liian vähän huomiota.

Miten paradoksia voitaisiin vähentää?

Kansalaisjärjestöt yhdessä kansainvälisten organisaatioiden kanssa ovat esittäneet, että vähemmistöjen jäsenien tulisi saada suuremmissa määrin osallistua lakien valmisteluun ja varsinkin lakien tulkintaan. Kun vähemmistöt ovat itse mukana päättämässä omista asioistaan valtioiden edustajien kanssa, abstraktit vähemmistöoikeudet voidaan tulkita oikeassa kontekstissaan ottamaan vähemmistön todelliset ongelmat huomioon. Tietenkin tämä on hyvä suuntaus, ja näin varmasti olisi mahdollista herättää keskustelua myös siitä, että vähemmistöt harvoin muodostavat niin koherentteja ja yksiselitteisiä ryhmiä kuin vähemmistöoikeuksien luomat pykälät antavat odottaa. Harvemmalla ryhmällä on vain yksi kieli ja yksi homogeeninen kulttuuri ja historia, jota puolustaa. Juuri siksi olisi syytä vakavasti pohtia mitä "antaa vähemmistöjen osallistua" vähemmistöiltä edellyttää.

Kun tutkimme konkreettisia tapauksia huoamme, että osallistuminen vaatii vahvaa sopeutumista valtioiden luomiin pelisääntöihin. Tosiasiassa se usein johtaa siihen että vähemmistöjen jo saavutetut oikeudet saattavat joutuvat vaaraan jos uskaltaudutaan korostamaan ryhmän moninaisuutta, monikielisyttä ja monimielisyttä. Esimerkiksi presidentti Tarja Halosen ehdotus Euroopan neuvoston yhteyteen luotavasta European Roma Forumista edellyttää, että jokaisesta maasta pitäisi löytyä yksi jär-

jestö, joka edustaisi kyseisen maan romaneja. Tämä asettaa suuria paineita useimmissa maissa, joissa romanit ovat olleet aktiivisia hyvinkin erityyppisissä järjestöissä. Samalla lailla ehdotukset saamelaisten edustuksesta Pohjoismaiden Neuvostossa ovat johtaneet vaikeisiin keskusteluihin siitä, miten saamelaisten tulisi luoda valtionrajat ylittävä demokraattinen edustusto puhumaan yhdellä suulla saamelaisten puolesta. Ajatus tällaisesta edustustosta kantaa mukanaan oletusta, että saamelaisten pitäisi pystyä esiintymään yhtenäisenä kansanryhmänä. Saamelaisten kuten muidenkin vähemmistöjen pitäisi järjestäytyä kansallisvaltioiden antaman kaavan mukaan, jotta heidän voisi todella antaa keskustella valtioiden edustajien kanssa. Vähemmistöjen sisällä olevat vähemmistöt, ryhmät jotka eivät pysty tai halua muokata itseään tämän yksinkertaistavan Yksi kieli (kulttuuri, historia, biologia), Yksi mieli – kaavan mukaan, ovat entistä enemmän vaarassa jäädä koko keskustelun ulkopuolelle.

Onko kaikilla oikeus kulttuuriin oikeuksiin?

Vähemmistöillä on koko joukko oikeuksia kulttuuriinsa. Se ei kuitenkaan tarkoita, että kaikilla olisi oikeus kulttuuriinsa tai että kaikenlaisilla ryhmillä olisi kulttuurisia oikeuksia. Kun luemme kansainvälisiä ja eurooppalaisia oikeusasiantuntijakirjoja voimme todeta, että ryhmillä, jotka ovat omassa valtiossaan onnistuneet saavuttamaan hyväksynnän ”kansallisina vähemmistöinä”, on selkeästi laajempia oikeuksia. Sen sijaan yksilöt, jotka eivät ole tarkasti rajanneet ryhmäänsä, uudemmat maahanmuuttajat tai monimuotoisemmat ryhmät, joissa ei voida sopia yhteisestä edustuksesta valtion suuntaan, eivät löydä tilaa, jossa esittää oikeusvaatimuksiaan niin että niitä kuultaisiin. Ryhmät jotka onnistuvat käyttämään perinteistä sosiaaliantropologian jo vuosikymmeniä sitten hylkäämää, mutta kansainvälisten oikeustekstien edelleen käyttämää kulttuurikäsitettä uskottavalla tavalla, voivat luottaa siihen että heidän oikeusvaatimuksensa otetaan vakavasti.

Palatakseni vastaamaan alussa esittämään kysymykseen: eurooppalaisilla vähemmistöillä on oikeus kulttuuriin, tosin vain niillä, jotka onnistuvat esittämään kulttuurinsa ”oikealla” kansainvälisen oikeuden vaatimalla ja rajaamalla tavalla, ja vain niin kauan kun ne hyväksyvät kansallisvaltiolliset pelisäännöt ja pitäytyvät niissä.

VIITE

- [1] Tukeudun tässä Suomen Akatemian Syreeni-tutkimusohjelmaan (2000–2003) sisältyneeseen kenttätutkimukseeni tuloksiin. Tutkimukseeni kuului oikeusantropologian alaan. Oikeusantropologia tutkii oikeuksia, oikeuden inhimillisiä аспекteja esimerkiksi lainvalmistelun eri vaiheita, tai ylipäätään oikeutta sosiaalisena ja kulttuurisena toimintana. Tutkimukseeni paljasti kuinka oikeuden kieli voi kääntyä omia tarkoituksiansa vastaan kun abstrakteista säädöksistä luetaan konkreettisissa tilanteissa elävien ihmisten ongelmien ratkaisuja. Havaitsin, että syrjinnän vastaiset ohjelmat lankeavat käyttämään rotuterminologiaa ja luomaan siten kuvia potentiaalisista syrjinnän kohteista ja samalla reprodusoimaan syrjinnän kategorioita yhä uudelleen. Haastattelin hyvin erilaisia vähemmistöiksi luokiteltuja tai itsensä vähemmistöiksi luokittelevia ihmisiä.

KIRJALLISUUTTA

- Mahler, C. & Toivanen, R. (2004): ”Nationale und ethnische Minderheiten im Prozess der Erweiterung”. *Europa Ethnica*, 1-2/2004, 16-20
- Scheinin, M. & Toivanen, R. (2004): *Rethinking Non-discrimination and Minority Rights*. Abo Akademi University: Institute for Human Rights/ Berlin: German Institute for Human Rights.
- Toivanen, R. (2001a): *Minderheitenrechte als Identitätsressource – die Sorben in Deutschland und die Saamen in Finnland*. Muenster & Hamburg: Lit Verlag.
- (2001b): ”Saami and European Union”. *International Journal on Minority and Group Rights*. Vol.8, Nos.2-3., pp. 303-323.
- (2004a): ”Contextualizing Struggles over Culture and Equality: An Anthropological Perspective”. Teoksessa Martin Scheinin & Reetta Toivanen (eds.) *Rethinking Non-discrimination and Minority Rights*. Abo Akademi University: Institute for Human Rights/ Berlin: German Institute for Human Rights.
- (2004b): ”Anthropology of Rights of Minorities in a Multicultural Context”. Teoksessa Vesa Puuronen, Antti Häkkinen, Anu Pylkkänen, Tom Sandlund & Reetta Toivanen (eds.) *Welfare Society at Risk – inequality, social exclusion and ethnic relations in Finland in the 90s*, 107-123. Karelia Institute: Joensuu University Press.

Kirjoittaja on fil.tri ja sosiaaliantropologi joka on erikoistunut ihmisoikeuksiin ja vähemmistökysymyksiin. Vuodesta 2004 hän on johtanut Humboldtin yliopistossa Volkswagen Säätiön rahoittamaa projektia, joka tutkii ihmisoikeuskasvatuksesta vaikutusta kansallisiin vähemmistöihin Euroopassa